

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

Bakalářská práce

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky

Bakalářská práce

Práce s knihou v mateřské škole

Vypracoval: Jana Divišová (Rezková)
Vedoucí práce: Mgr. Eva Svobodová

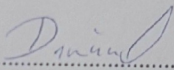
České Budějovice 2024

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské disertační práce, a to v nezkrácené podobě, elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Písku dne 20.6.2024

.....

Podpis

Poděkování

Děkuji za odborné vedení mé bakalářské práce pod vedením Mgr. Evy Svobodové, za její rady, a čas, který mé odborné práci věnovala. Velké díky patří mým kolegyním a dětem v naší mateřské škole za pomoc a podporu. V neposlední řadě děkuji mému manželovi a rodině, že při mě stáli. Děkuji za jejich trpělivost a vstřícnost.

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na práci s knihami v prostředí mateřské školy. Teoretická část také objasňuje terminologii jako je čtenářská gramotnost nebo čtenářská pregramotnost. V praktické části je vypracován týdenní plán, který je ověřen v praxi a následně vyhodnocen reflektivně dle zaujetí dětí.

Klíčová slova: Čtenářská pregramotnost, literatura pro děti, práce s knihou, předškolní vzdělávání

Abstract

The bachelor's thesis focuses on working with books in the kindergarten environment. The theoretical part also clarifies terminology such as reading literacy and pre-reading literacy. In the practical part, a weekly plan is developed, tested in practice, and subsequently evaluated reflectively based on the children's engagement.

Keywords: Pre-reading literacy, literature for children, work with a book, pre-school education

Obsah

ÚVOD	9
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. ČTENÁŘSKÁ PREGRAMOTNOST A GRAMOTNOST	10
1.1 Dovednost čtení a význam čtení pro život	10
1.2 Rodina a její vztah ke knihám a čtení	12
2. LITERATURA PRO DĚTI	12
3. DĚTSKÁ KNIHA.....	13
3.1. Pohádka	14
3.1.1 Lidová pohádka	14
3.1.2 Autorská pohádka	15
3.2 Povídka	15
3.3 Říkadlo	16
3.4 Bajka	16
3.5 Poznávací literatura	16
3.6 Leporelo.....	17
3.7 Ilustrace v dětské knize	17
4. ČTENÁŘSKÉ STRATEGIE	17
5. VÝBĚR ZE SOUČASNÉ ČESKÉ LITERATURY PRO DĚTI A MLÁDEŽ DLE NEJLEPŠÍ KNIHY PRO DĚTI ...	20
6. VÝROČNÍ CENA ZLATÁ STUHA PRO ROK 2024	21
PRAKTICKÁ ČÁST	22
7. CHARAKTERISTIKA TÝDENNÍHO PLÁNU.....	22
8. CÍLE TÝDENNÍHO PLÁNU	22
9. VÝSTUPY.....	22
10. CHARAKTERISTIKA TŘÍDY	23
TÝDENNÍ PLÁN	24
HODNOCENÍ.....	38

ZÁVĚR	40
POUŽITÁ LITERATURA	42
SEZNAM PŘÍLOH.....	44

ÚVOD

Od mého dětství mám kladný vztah ke knihám. V naší rodině se hojně četlo a čtení pohádek před spaním nemohlo chybět. Skoro každý příběh mě dokázal vtáhnout do kouzelného pohádkového světa, kde jsem prožívala radosti i strasti všech knižních hrdinů. Tento zážitek chci zprostředkovat i dalším dětem, proto jsem si vybrala téma, které se knihami a jejich využitím v mateřské škole zabývá. Cílem této bakalářské práce je nastínit využití dětské literatury v prostředí mateřské školy.

Bakalářská práce je rozdělena na dvě části, na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části se zabývám pojmy spojenými s dětskou knihou a čtenářskou pregramotností. Praktická část obsahuje týdenní plán „Drak z knihy a jeho pohádkové putování“, který reflektuje zájem dětí při činnostech s knihou.

TEORETICKÁ ČÁST

1. ČTENÁŘSKÁ PREGRAMOTNOST A GRAMOTNOST

Čtenářskou pregramotnost můžeme definovat jako soubor postojů, dovedností, vědomostí a návyků směřující ke čtenářství, tedy ke schopnosti číst s porozuměním textu a používat čtení (i psaní) pro potřebu svého vzdělávání a pracovních výkonů, ale také pro radost a zábavu (Švejdrová et al., 2019).

Čtenářská gramotnost je komplex znalostí na dovedností jedince, které mu umožňují zacházet s písemnými texty běžně se vyskytujícími v životní praxi (např. železniční jízdní řád, návod k zacházení s automatickou pračkou, úvodník v novinách aj.). Jde o dovednosti nejen čtenářské, tj. umět texty přečíst a rozumět jim, ale také dovednosti vyhledávat a zpracovávat informace obsažené v textu, reprodukovat obsah textu aj. (Průcha et al., 1998)

Čtenářskou gramotnost můžeme charakterizovat jako jednu z nejdůležitějších gramotností, protože zprostředkovává přístup ke vzdělání, k dalšímu získávání nových vědomostí, znalostí a zkušeností (Tomášková, 2015).

Čtenářská gramotnost je celoživotně se rozvíjející vybavenost člověka vědomostmi, dovednostmi, schopnostmi, postoji a hodnotami potřebnými pro užívání všech druhů textů v různých individuálních i sociálních kontextech (Altmanová et al., 2010).

V pracovním životě představuje schopnost dobře číst jasnou výhodu především proto, že umožňuje svému nositeli snáze získávat nové poznatky a ty zpracovat do svých poznatkových struktur. Platí obousměrný vztah: čím víc toho člověk ví, tím snáze rozumí novým a složitějším textům, a čím lépe umí číst, tím snáze si osvojuje nové myšlenky i poznatky (Altmanová et al, 2010).

1.1 Dovednost čtení a význam čtení pro život

Známý švýcarský psycholog J. Piaget kdysi řekl, že naučit se mluvit, číst a psát je náročnější než vystudovat univerzitu. Zdá se nám to asi přehnané a snad to opravdu bylo míněné jako nadsázka, kterou Piaget chtěl vyjádřit své přesvědčení o důležitosti počátků rozvoje člověka. Význam uvedeného výroku však pochopíme, zamyslíme-li se, jak zásadní změnou v životě je

hned to první, naučit se mluvit. Každý kolem dítěte pociťuje jako malý zázrak, když z dětských úst zazní prvá slova, připojují se další a skládají se do neumělých vět. Všichni jsme to zažili, ale stále nás to udivuje. Ve světě byly napsány stovky odborných knih o vzniku slovní zásoby a o jejím růstu, bylo vytvořeno mnoho teorií – ale sám fakt, že se tak opravdu děje s jakousi přirozenou samozřejmostí, zůstává stále fascinující a sebelepší teorie jej nedovedou vysvětlit v samé jeho podstatě. Stejně je tomu se čtením. Naučit se číst znamená jednu z nejzásadnějších změn v připravenosti přijímat okolní svět (Chaloupka, 1995).

Čtení rozvíjí celou osobnost člověka, rozvíjí jeho řeč, koncentraci, pozornost, myšlení, paměť, představivost, fantazii, učí jedince hodnotit čtené, usuzovat, kriticky myslet, komunikovat, vytvářet závěry, mít vlastní názor a umět si ho také následně obhájit. Vztah ke čtení se buduje již od útlého věku a velkou úlohu při jeho rozvoji hrají bezesporu rodiče, kteří svým kladným přístupem ke čtení a knize své děti motivují. Společné čtení tak vytváří potřebné citové pouto a citovou vazbu mezi nimi (Tomášková, 2015).

Napsané a vyprávěné slovo především živí a rozvíjí niterné zdroje myšlení a představivosti, které děti potřebují, aby se vyrovnaly s problémy, jež před ně život v budoucnu postaví. Dětská literatura poskytuje informace, zábavu, poučení, rozvíjí dovednost číst a rozumět psanému slovu. Nabízí také dobrodružství poznání i dobrodružství prožitku (Černoušek, 2019).

Aby dítě chápalo předčítané slovo, musí poznávat své okolí od rodového pojmu (strom) k pojmu konkrétnímu (bříza aj.) a také je nutné, aby mu byla určována klasifikace předmětů různého řádu (ovoce – zelenina – rostliny aj.). Správnost pochopení nesmírně podporují antonyma (světlo – tma, zima – teplo) i synonyma (otec – tatínek) (Lepilová, 2014).

Nadvláda obrázkové knížky s jejími obrázky a říkankami či krátkými básničkami ustoupí v době, kdy je dítě připraveno k vnímání krátkého děje. Schopnost vyslechnout, pochopit a prožít určitý děj je předpokladem k soustředění pozornosti dítěte na první příběhy napsané vypravěčskou formou. Ještě v předškolním věku přijde u většiny dětí doba, kdy už vydrží klidně sedět u vašich nohou a vyposlechnout celý příběh, který mu předčítáte. Významným znakem tohoto období je prudký růst schopnosti zapamatování mluveného slova. Dítě projevuje svoji paměť v tom, že se dožaduje, abyste mu četli znovu a znovu tytéž příběhy, které už zná (Havlinová, 1987).

Číst je zásadní proměna v procesech vnímání, je to úplně nové přijímání skutečnosti (Chaloupka, 1995).

1.2 Rodina a její vztah ke knihám a čtení

Rodinné prostředí je všeobecně považováno za nejvýznamnější činitel utvářející vývoj dítěte. Má rozhodující vliv na to, jaký dospělý jedinec z dítěte vyroste (Průcha et al., 2013).

Uvědomme si, že kniha v rukou dítěte figuruje v útlém věku jako jedna z hraček, že vztah ke specifické knize, tj. k potřebě jejího slova a obrázku, se vytváří postupně. Přitom úloha dospělého prostředníka nespočívá jen v tom, aby dítě pochopilo obsah díla, ale při společných chvílích s knihou jde souběžně i o velké emocionální a mravní hodnoty (Gebhartová, 1989).

Její důležitost je dána tím, že je instancí první; z ní vychází vše následující. A ani v okamžiku, kdy si nás převezmou instance další, se ona neztrácí. Občas se má za to, že rodina je instancí předčtenářskou, neboť se čtením (jako technickou dovedností) máme co činit až ve škole. To je však velký klam. Čtenáři v širším slova smyslu se totiž stáváme ještě předtím, než se naučíme číst. Knihy a vůbec jakékoli popsané materiály nás obklopují už od nejútlejšího věku. Máme co činit s něčím, co vytváří první stupeň našeho čtenářského uvědomění – kniha (časopis, něco na čtení) jako předmět, artefakt. Důležitější než obsah je její tvar a výtvarná podoba, text je tu často pozadím (Trávníček, 2018).

2. LITERATURA PRO DĚTI

Literatura přímo adresovaná dětem nebo mládeži; v širším pojetí též jiné literární texty, které přijímají jako svou četbu. Jako jeden ze subsystémů literární slovesnosti se vyčleňuje zejména v příznakovém protikladu k literatuře pro dospělé. Vůči ní představuje oblast relativně autonomní (mající vlastní žánrové priority, specifickou funkčnost, značnou míru nezávislosti na proměnách literárních směrů a norem, ale užší závislost na adresátovi a sociální realitě) (Mocná, 2004).

Specifičnost literatury pro děti (rozuměj její zvláštnosti a svéráznost ve srovnání s literaturou pro dospělé) vyplývá především ze zvláštnosti jejího adresáta, což znamená, že se záměrně přizpůsobuje estetickým nárokům a psychologickým možnostem dítěte. V žádném případě však neznámá snížení kritérií na uměleckou hodnotu ani požadavek naivity či větší dávku primitivnosti a zjednodušení (Gebhartová, 1989).

3. DĚTSKÁ KNIHA

Druh literatury (umělecké, odborné, vědeckopopulární) určené čtenářům předškolního a školního věku. Má důležitou funkci v kognitivním a emocionálním rozvoji dítěte a jako souběžný zdroj informací k formálnímu (školnímu) vzdělávání. V současné civilizaci má dětská kniha tíživou situaci v konkurenci s elektronickými médii, která však neaktivizují psychický vývoj dítěte tak jako četba. V české kultuře měla až dosud tvorba knih pro děti vynikající úroveň po stránce obsahové i ilustrační, oceňovanou i v mezinárodních srovnáních (Průcha, 1998).

Důraz je teď třeba položit na význam knihy jako specificky obsaženého předmětu. Neboť nejenom literární text, ale kniha jako celek znamená pro dítě vstup do kulturního světa. Zejména u malých dětí, ale ještě i u předškolních nečtenářů připoutává první zájem o knihu její výtvarná stránka. A to jak obrázky a ilustrace, tak i zvolený formát, obálka, grafická úprava a celkový design – typ publikace. Z těchto důvodů je vhodnější číst dětem textové ukázky z knihy, je-li to možné, nikoli jen z okopírovaného listu papíru. A z téhož důvodu je důležitá všudypřítomnost knihy v mateřské škole (Gebhartová, 2011).

Jak poznat knihy vhodné pro děti:

- jsou na ně zaměřeny a jsou pro ně zajímavé;
- pojednávají o něčem, co je pro zdravý rozvoj dítěte podstatné nebo díky čemu se naučí něco důležitého pro život;
- jsou napsány či přeloženy vytříbeným mateřským jazykem;
- učí děti racionálně myslet;
- poskytují jim znalosti, případně smysluplnou zábavu;

- rozvíjejí dobrý vkus a smysl pro humor;
- šíří úctu k jiným dětem, lidem a ostatním živým bytostem, zvířatům, přírodě, zemi, uznávaným společenským normám a zákonům;
- jsou přiměřené věku dětí a jejich citlivosti, nesmějí v nich vzbuzovat strach a neklid ani falešný sentiment;
- obsahují pozitivní morální odkaz a propagují vzorce správných postojů a chování;
- rozvíjejí estetické vnímání dětí;
- formují jejich optimistický postoj k životu, sebedůvěru a kladný přístup ke světu;
- neutvrzují v dětech negativní stereotypy chování související s pohlavím;
- nevzbuzují v dětech sklony k zápornému společenskému chování a předsudky (Nádvorníková et al., 2019).

3.1. Pohádka

Pohádka je zábavný, zpravidla prozaický žánr folklorního původu s fantastickým příběhem. Oproti skutečnému světu je spravedlivější a navozuje atmosféru oblažující epické bezstarostnosti. Příběh obsahuje zpravidla kouzelné, popř. zázračné motivy a přiznává svou vymyšlenost. Odehrává se v bezčasové věčnosti (tenkrát, kdysi, kdykoli) a rovněž v geograficky neurčitým prostředí (kdesi) (Mocná, 2004).

Pohádka poskytuje dítěti zábavu i poučení o něm samém a podporuje osobnostní růst, Nabízí smysl na tolika různých úrovních a obohacuje dětskou existenci tolikerým způsobem, že jedna kniha nemůže plně ocenit míru a rozmanitost přínosu pohádky pro dětský život (Bettelheim, 2017).

3.1.1 Lidová pohádka

Lidová/folklorní pohádka nebyla původně určena dětem, ale dospělým. Jádrem fondu lidových pohádek jsou pohádky kouzelné; jejichž slyžety se odvozují z archaických rodových mýtů a obřadů iniciace (zasvěcení), spojených s bolestnou zkouškou odolnosti, s představou dočasné symbolické smrti (motiv netvora pojídajícího či ohrožujícího adepta), styku s duchy a znovuzrození (vysvobození princezny, sňatek). Ve zvířecích pohádkách, mnohdy mravoučných (Kohoutek a slepička), vystupují jako protagonisté zvířata, která jinak plní jen

pomocné role. Zvířecí pohádky přecházejí v bajky, vyznačující se alegoričností a moralitou (Mocná, 2004).

3.1.2 Autorská pohádka

Geneticky je mladší oproti lidové, rovněž se opírá o stěžejní žánrová princip neskutečna, je však výrazem tvůrčí osobnosti a lidovou tradici vědomě překračuje. Více jsou v ní zastoupeny reálné a aktualizační prvky (sociální a etické problémy, civilizační změny). Kouzelné motivy se stávají součástí každodenní reality. Obvykle se zaměřuje na dětského příjemce. Je subjektivnější – někdy tematizuje subjekt autora i adresáta. Její metatextový charakter navíc už předpokládá u čtenáře určité povědomí o lidové pohádkové tvorbě a jejích postupech. Užívá zpravidla složitější a volnější kompozice bližší povídkce (Mocná, 2004).

3.2 Povídka

Kratší próza ztvárňující v jistém nadhledu zvolený moment lidské existence. Na rozdíl od románu, disponujícího poměrně větším rozsahem, si povídka musí z životního materiálu pečlivě vybírat. Činí tak technikou výřezu z reality: soustřeďuje se namnoze na jednu hlavní postavu a většinou i na jedinou konkrétní situaci (zobrazuje-li situací několik, jen jedna z nich bývá dominantní). Bývá to situace často banální, avšak postupně nabývá povahy klíčového okamžiku lidské existence. Její výpověď se tím stává výrazně synekdochickou, čímž aktivizuje čtenářovu pozornost a jeho schopnost domýšlet smysl zobrazených náznaků (Mocná, 2004).

Malým vnímatelům vyhovuje jednoduché a přímočaré rozvíjení děje, jeho krátký časový úsek a ukončenost. Malý počet jednajících postav a jejich eticky jednoznačná charakteristika přispívají k lepší orientaci v textu. Přitom si uvědomme, že realistický prozaický text pro nejmenší je nesmírně náročný literární útvar, verše mají právě pro svůj rytmus mnohem větší naději na přijetí u dětí. V povídkách pro děti proto také nacházíme snahu o rytmizaci prózy, o náznaky rýmů, eufonii, atp. Tematika povídek pro nejmenší děti vychází zpravidla z rodinného okruhu a rozšiřuje se spolu s tím, jak se rozšiřuje obzor dítěte, jeho zájmy a první životní zkušenosti. Kromě povídky ze života dětí je v oblibě také povídka o přírodě (Gebhartová, 1989).

3.3 Říkadlo

Krátký poetický žánr dětského folkloru, preferující zvukově rytmické efekty před sdělením. Jazykový projev v říkadle se neřídí logikou a věcnou souvislostí, nýbrž potřebou rytmu, rýmu, expresivní hláskové instrumentace (eufonie, kakofonie, onomatopoeie), slovní hry. Odlehčenou sémantiku v říkadle zpravidla charakterizuje alogičnost a nonsensovitost, provázená humorným a groteskním laděním. Říkadlo je určeno k opakovanému užití. Uplatňuje se v řadě typických komunikačních situací, kdy plní funkci magickou a prosebnou, pohybovou, mnemotechnickou, onomatopoickou (nápodoba reálných zvuků), rozpočítávací, škádlivou, zesměšňující, logopedickou, apod. (Mocná, 2004).

Říkadlo se říká, nechtějme tedy od něj záplavu obrazných rčení, ale naopak, úsporný a jednoduchý verš, často bez logického smyslu a s hojnými citoslovci nebo novotvary (neologismy) (Gebhartová, 1989).

3.4 Bajka

Krátký smyšlený příběh alegorickou formou demonstrující morální pravidlo nebo jinou obecnou zkušenost. Určující funkce bajky je didaktická – zábavným, názorným a snadno zapamatovatelným způsobem podává návod, jak se zachovat v nejrůznějších životních situacích, vštěpuje mravní normy a životní hodnoty. Hrdiny bajky bývají zpravidla antropomorfizovaná zvířata nesoucí typicky lidské povahové vlastnosti a plnící tak ustálené role (Istivá liška, hloupý osel, panovačný lev, zákeřný a násilnický vlk, mírný beránek, obratná myš, pracovitý mravenec, apod.). Řidčeji se vyskytují v bajkách též lidské postavy, rostliny nebo jiné předměty (Mocná, 2004).

3.5 Poznávací literatura

Také uměleckonaučná literatura získává postupně své místo v „četbě“ předškolních dětí. Vzhledem k psychologickým zvláštnostem nejmenších se v ní osvědčuje převaha beletristických prvků, ovšem i sem právem pronikají žánry věcné literatury a encyklopedie (Gebhartová, 1989).

3.6 Leporelo

Leporelo je osvědčený typ publikace pro nejmenší děti, protože je zpravidla z tužšího papíru a na rozkládání. Je-li obdélníkového formátu na šířku, může se rozložit do souvislého pruhu a dítě má před očima přečtený nebo odvyprávěný děj. Dítě se může leporelem také všelijak obkládat, je-li ve formě skládky na výšku, všelijak knihu rozvírá a otáčí. Tento typ publikace je i knížkou hračkou. Z hlediska literárního se pro leporelo hodí jak verše (používají se nejčastěji), tak stručná próza, text umělecký i naučný (Gebhartová, 1989).

3.7 Ilustrace v dětské knize

Prohlížení ilustrací v leporelech, knihách a časopisech patří ke zcela spontánním činnostem dětí všech věkových skupin při hrách a ve volných chvílích. Učitelka ovlivňuje tyto činnosti vhodným výběrem leporel, knih, časopisů k samotnému prohlížení, neboť vztah k výtvarnému umění se vytváří také na základě seznamování s přiměřenými ilustracemi (Strnadová, 1989).

4. ČTENÁŘSKÉ STRATEGIE

Strategie je soubor jasně definovaných a předem promyšlených kroků, které udělám, abych dosáhl vytyčeného cíle. V oblasti čtenářské gramotnosti představují promyšlený postup, jak dosáhnout úplného porozumění textu (Graesser, 2008).

V kontextu primárního a sekundárního vzdělávání se děti učí, jakou strategii použít, aby např. dokázaly předvídat další vývoj v příběhu. Je jim objasňováno, jak se konkrétní strategie používá, v jakých situacích je vhodné ji aplikovat. Následně se jí učí vědomě používat a postupným zautomatizováním se u nich rozvine čtenářská dovednost (Najvarová, 2008).

V předškolním věku ke strategiím přistupujeme jinak. Dítě se v tomto věku učí převážně nápodobou na základě pozorování, proto není nutné mu jednotlivé strategie vysvětlovat. Strategie používá učitel, na text se dívá očima dítěte a přemýšlí, které momenty z příběhu by mohly být pro porozumění klíčové. V nich pak dítěti poskytuje vhodnou oporu a pomoc tak, aby dítě k porozumění již dokázalo dojít samo, bez přímého vysvětlování. Strategický je tedy

dospělý, který knihu předčítá. Má vyšší míru zodpovědnosti za porozumění, kterou postupně, s narůstající zkušeností a zralostí, dítě přebírá (Koželuhová, 2022).

Při práci s knihou v mateřské škole se všechny možnosti jejího využití prolínají a doplňují. Podle zájmu a reakce dětí je možno obsah knihy rozšiřovat dalšími poznatky a překračovat tak její původní rámec, nebo závěr probraných námětů ověřovat poznatky dětí při prohlížení encyklopedie. Např. při čtení knihy Daisy Mrázkové Neplač, muchomůrko se děti zajímají, co je to kůrovec, linduška, vřetenuška, pilořitka, denivka, třezalka, červenka apod. Učitelka pak musí v encyklopediích a slovnících hledat patřičná hesla a přemýšlet, jak uspokojit přiměřenou formou zájem dětí o další poznatky (Strnadová et al., 1989).

V předškolním věku je vhodné využívat zejména následující strategie, které vedou posluchače, později čtenáře, k lepšímu vnímání sdělení a k hlubšímu pochopení smyslu konkrétního literárního díla.

Jsou to zejména:

Propojování/hledání souvislostí

Vizualizace

Usuzování

Předvídání

Hodnocení

Shrnování

Co tyto strategie konkrétně znamenají?

Propojování/hledání souvislostí

Hledáme souvislost s dosavadní vlastní zkušeností dětí nebo souvislost s jinými texty, které již děti měly k dispozici. Aktivizujeme pomocí otázek nebo činností. Můžeme využívat „startéry“ typu: Co o tom víš...? Už jsi se někdy...? Znáš někoho...? To mi připomíná, když...

Pro lepší pochopení vztahů můžeme využít diagramy, tabulky, zápisy. Tyto strategie je možné používat u uměleckých i odborných textů.

Vizualizace

Vychází z aktivizace smyslových představ dětí – zrakových, sluchových, hmatových, čichových i chuťových. Důležitá je zde snaha navodit představu prožitku, kterou pak dítě sdílí s ostatními. „Startéry“ mohou být věty typu: Vypadá to jako... Má to chuť (vůni) jako... Cítím vůni podobnou jako...

Usuzování a předvídání

Usuzování je odhalení skrytého významu textu. Vychází z naší zkušenosti, je spojeno s informací z textu, a tím vzniká konečný úsudek. „Startéry“ jsou obvykle formulovány otázkami typu: Proč? Kdo? Jak? Můžeme využívat i hru na detektivy a hledat méně patrné souvislosti a vztahy, které se v textu objevily.

Předvídání je určitá dedukce o dalším možném vývoji textu – jak to bude dál? Základem je opět vlastní zkušenost čtenáře (posluchače) doplněná o jeho úsudek, z toho pak vzniká předpoklad odhadu dalšího vývoje děje. „Startéry“ mohou být například věty: Co si myslíš, že se stane? Jak by to mohlo dopadnout? Vedeme děti k tomu, aby hledaly důkazy pro svou hypotézu. Předvídáme nejprve z obrázku, později z textu.

Hodnocení

Obsahuje zaujetí hodnotícího postoje k chování postavy v textu. Vhodné je používat otázky typu: Co si myslíš o tom, že...? Líbilo se ti, když...? Proč? Co bys dělal ty? Jak by to šlo lépe?

Shrnování Cílem shrnování je vystihnout podstatné myšlenky textu a samostatně je vyjádřit. Vhodné je používat otázky, grafické znázornění či diagramy, které vedou děti k závěrečným zjištěním nebo ukončení příběhu. Můžeme opět používat „startéry“ typu: Kdo? Co? Kde? Jak? Někdo... Ale... A tak... Nakonec...

Uvědomujeme si, že v rovině cílů dochází k zásadní proměně pohledu na čtenářskou pregramotnost. Původně kladený důraz na dovednosti předcházející čtení a psaní se přesouvá do oblasti vytváření vztahů ke čtení a psaní a ke snaze vybudovat u dítěte potřebu umět číst a psát. Jako prioritu vnímáme systematické budování dovednosti porozumět čtenému a sdělovanému textu (Nádvorníková et al., 2019).

5. VÝBĚR ZE SOUČASNÉ ČESKÉ LITERATURY PRO DĚTI A MLÁDEŽ DLE NEJLEPŠÍ KNIHY PRO DĚTI

Komise pro dětskou knihu SČKN a Česká sekce IBBY vytvořily projekt, v němž každoročně doporučují nové české knihy pro děti a mládež. Katalog slouží pro orientaci knihkupcům, knihovnám, školám, ale také rodičům a širší veřejnosti. Ve většině evropských zemí takový katalog vychází a všem, kdo s knihami a dětmi pracují, výrazně pomáhá (Nejlepší knihy pro děti, 2023).

Na internetovém katalogu Nejlepší knihy pro děti, jsou pro předškolní děti představeny tyto knihy:

- Marto Kelbl: Tam a zpět - sbírka českých palindromů (2+)
- Petr Horáček: Nejlepší dárek (3+)
- Robin Král: Bydlíme hned vedle ZOO (3+)
- Alois Mikulka: O zvířátkách a divných věcech (5+)
- Petr Stančík: Pohádky pro zlobivé bagry (5+)
- Klára Smolíková: Morčata v akci (5+)

Pro děti ve věku 7 let a více pak uvádí tyto knihy:

- Ondřej Hrabal: Tasemnice hledá byt (7+)
- Dora Kaprálová: Pan Nikdo a bílá tma (7+)
- Barbora Klárová: Záludnosti těla (7+)
- David Košťák: Když se klíčovou dírkou rozlije tma (7+)
- Jakub Maksymov: Jirka v kostce (7+)
- Magdalena Rutová: Já, chobotnice (7+)
- Jana Šrámková: Fánek hvězdoplavec (7+)
- Martin Vopěnka: Sofinka a paměť stromů (7+)
- Ester Stará, Marcela Vostřelová: MEKY MEK! (7+)

- Milada Rezková: Pokrok nezastavíš, čéče! (7+)
- Nikkarin: Hubert & Hugo 2 (7+)
- Jana Šrámková: Matylda a Růžovej vlk (7+)
- Mariana Tutschová: O kapku víc (7+)
- Monika Čechová Golasovská: Tajemství staré zahrady (7+)

6. VÝROČNÍ CENA ZLATÁ STUHA PRO ROK 2024

Výroční cena Zlatá stuha je každoročně udělována tvůrcům nejlepších knih pro děti a mládež vydaných v českém jazyce. Existuje již více než 30 let a představuje jedinou cenu v České republice zaměřenou výhradně na dětskou literaturu. Knihy procházejí pečlivým výběrem porot sestavených z předních spisovatelů, výtvarných umělců a vědeckých odborníků na danou tematiku. Z toho důvodu je tedy Zlatá stuha garantem kvalitních dětských knížek a poskytuje vodítko, kterým se rodiče, pedagogové i knihovníci mohou řídit při orientaci ve složitém labyrintu současného knižního trhu. Prostřednictvím doprovodných programů navíc podporuje růst čtenářské gramotnosti, rozvoj vztahu ke knihám i kulturní vyžití dětí. (Zlatá stuha, 2024).

6.6.2024 Zlatá stuha ocenila tuto knihu pro předškolní děti za literární část:

- TONDA, SLÁVKA A KOUZELNÉ SVĚTLO (Albatros)

autorka: Jana Šrámková

ilustrátor: Filip Pošivač

Za část výtvarnou ocenila knihu:

- KLÁRKA A NOČNÍ ZAHRADA (Portál)

autorka a ilustrátorka: Marie Štumpfová

PRAKTICKÁ ČÁST

K praktické části mé bakalářské práce jsem vytvořila týdenní plán, který jsem realizovala v mateřské škole běžného typu, kde jsem zaměstnaná jako asistent pedagoga. Hodnotit a popisovat budu průběh činností, vhodnost zvolených aktivit a zaujetí dětí.

7. CHARAKTERISTIKA TÝDENNÍHO PLÁNU

Záměrem tohoto týdenního plánu je podpořit pozitivní vztah dětí ke knihám. Všem účastníkům výchovně vzdělávacího procesu má poskytnout prostor pro získání nových zkušeností a poznatků o knižním světě. Celým týdnem nás provede příběh „O obloze a sluníčku“ z knihy „Draka je lepší pozdravit aneb o etiketě“. Tento příběh je velmi emotivní, proto se zaměříme také na vlastní pocity, emoce, nálady a na vnímání sám sebe i ostatních lidí kolem nás.

8. CÍLE TÝDENNÍHO PLÁNU

- osvojení si některých poznatků a dovedností, které předcházejí čtení i psaní, rozvoj zájmu o psanou podobu jazyka i další formy sdělení verbální i neverbální (výtvarné, hudební, pohybové, dramatické)
- rozvoj interaktivních a komunikativních dovedností verbálních i neverbálních
- rozvoj schopnosti žít ve společenství ostatních lidí (spolupracovat, spolupodílet se), přináležet k tomuto společenství (ke třídě, k rodině, k ostatním dětem) a vnímat a přijímat základní hodnoty v tomto společenství uznávané

9. VÝSTUPY

- Dítě samostatně a smysluplně vyjádří myšlenky, nápady, pocity, mínění a úsudky ve vhodně zformulovaných větách
- Dítě vede rozhovor (naslouchá druhým, vyčká, až druhý dokončí myšlenku, sleduje řečníka i obsah, ptá se)

- Dítě chápe, že každý má ve společenství (v rodině, ve třídě, v herní skupině) svou roli, podle které je třeba se chovat

10. CHARAKTERISTIKA TŘÍDY

Mateřská škola je čtyřtřídní a od roku 2022 jsou všechny třídy heterogenní. Tento týdenní plán byl realizován ve třídě Myšiček, kde jsem momentálně zaměstnaná jako asistent pedagoga. Ve školním roce 2023/2024 je v této třídě zapsáno 23 dětí, z toho 11 předškolních dětí. Věkový rozsah je od 3 do 7 let. Do této třídy dochází dítě s podpurným opatřením 3. stupně, ke kterému jsem byla přidělena jako asistent pedagoga a jsem v mateřské škole přítomna každý den v dopoledních hodinách. Ve třídě pracují 2 zkušené učitelky.

Adaptace dětí v tomto školním roce proběhla bez větších komplikací. Některým novým dětem bylo ze začátku smutno, ale tyto děti se brzy aklimatizovaly. V tomto ohledu vnímám heterogenní třídu jako bonus. Starší děti byly empatické, utěšovaly, ukazovaly prostory naší třídy a mladším dětem, pokud je třeba, pomáhají stále.

Všem dětem zde vedeme portfolia. Zakládáme jejich výtvary, pracovní listy, fotografie. Děti si je rády prohlíží, pomáhají zakládat svá díla a porovnávají svůj posun.

Během roku pořádáme v rámci celé mateřské školy hned několik akcí pro rodiny. V tomto roce jsme uspořádali přibližně 8 odpoledních setkání. Mezi nejúspěšnější bych řadila Wellness pro maminky, Den s tatínky nebo Zahradní dílnu. Na těchto událostech vnímám jako velké pozitivum právě setkávání s rodiči nebo i s širší rodinou dětí.

Pro předškolní děti máme také velkou nabídku vyžití. Na začátku roku se účastníme plaveckého výcviku, lekcí bruslení, účastníme se naučných programů v rámci místního hradu. Mladší děti se pak účastní Sportovních střed, kdy docházíme každou středu do sportovní haly a užíváme si sportovních pomůcek a nástrojů, které třeba v mateřské škole nemáme. Dále také během celého roku docházíme do knihovny a takovýchto činností máme více.

Náš kolektiv bych hodnotila jako přívětivý, respektující a velmi semknutý. S kolegyněmi si velice rozumíme, máme ve většině ohledech podobné názory. Myslím si, že děti toto také vnímají a proto je klima v naší třídě opravdu na přátelské vlně.

TÝDENNÍ PLÁN

„Drak z knihy a jeho pohádkové putování“

1. den

Činnost: Zpěv písně „Já jsem tu“, hra s padákem „Na kapky“

Úkol: Děti drží padák, učitel vždy vybere dvě děti, když zazní jejich jména, musí si navzájem vyměnit místa tím, že proběhnou pod padákem, ostatní děti jim pomáhají zvednutím padáku do vzduchu

Pomůcky: Padák

Realizace:

S dětmi jsme nejprve procházeli po elipse (ve třídě je namalovaná elipsa fixou na koberci), střídali jsme nohy – vždy aby se dotýkala pata se špičkou. Utvořili jsme kruh, chytili se za ruce a zpívali píseň „Já jsem tu“.

Uprostřed jsme měli připravený padák. Děti jsem vyzvala, aby jej uchopily za poutko, vysvětlila jsem a předvedla pravidla hry. Všechny děti zadání pochopily, hra plynula příjemně, dokonce jsme se zasmáli.

Činnost: Řízený rozhovor nad knihami

Úkol: Zamyslet se nad danou otázkou, odpovídat, přinášet nové myšlenky

Pomůcky: Knihy

Realizace: Knihy různého typu

S dětmi jsme si sedli do kruhu, podala jsem otázku: „Co leží před námi?“ Děti odpovídaly, že to jsou knihy nebo pohádky. Dále jsem děti nechala důkladněji prohlédnout a ptala jsem se zda jsou všechny stejné nebo nikoliv. Některé děti odpovídali, že se liší podle obrázků nebo velikosti. Starší děti začaly jmenovat: jedna je obrázková, v druhé je pohádka, atd. Děti jsem usadila do několika skupin a každé jsem dala jiný druh knihy (Ieporelo, encyklopedie, pohádková kniha, časopis). U každé skupiny jsem se krátce zastavila, o knize jsme si řekli bližší informace a řekli jsme si jak s takovou knihou zacházet. Poté se skupiny střídaly.

Když jsme se vrátili zpět do kruhu, řekli jsme si ještě o tom, kde jsou knihy uloženy. Líbila se mi odpověď: „No přeci v poličce.“ Pověděli jsme si krátce o knihkupectví a knihovně, o práci paní knihovnice.

Činnost: Seznámení s knihou, která nás bude celý týden provázet, krátký úryvek z příběhu „O obloze a sluníčku“

Úkol: Vyslechnout krátký úryvek, rozhovor, pohybové vyžití při hudbě

Pomůcky: Kniha, reproduktor, ukazatel počasí

Realizace:

Dětem jsem ukázala knihu „Draka je lepší pozdravit aneb o etiketě“. Týdenní plán jsem motivovala právě drakem, který je na obalu knihy. Bude nás provázet činnostmi celý týden a tak nám nejprve představil svou knihu, kde bydlí. Představil nám nejprve všechny příběhy, které si společně budeme číst při spaní, ale jeden příběh se mu líbil natolik („O obloze a sluníčku“), že si ho budeme postupně číst během celého týdne (při řízené činnosti). Drak se také dětí zeptal, zda mají nějaké své nejoblíbenější knihy nebo příběhy.

Využila jsem toho, že mám obal knihy lehce poškozený a nechala jsem děti hledat, co je na knize „špatně“. Za chvíli jsem měla odpověď, že mi jí někdo poškrábal, poničil a že to musel být nějaký vandal. Dětem jsem vysvětlila, jak se takové škrábnutí stalo a hned jsme si zopakovali, jak se správně ke knihám chovat. Poté jsme si přečetli kousek z příběhu „O obloze a sluníčku“.

Kdysi dávno, velice dávno, na světě ještě nebylo vůbec nic. Země byla docela prázdná, smutná, hnědá a úplně bez života. Nad ní zářila jasná modrá obloha a celé dny na ni svítilo sluníčko.

Země byla tak prázdná, že bylo jednomu líto se na ni dívat. A obloha i sluníčko neměly žádné lepší podívání než tu smutnou zem. Bylo jim neveselo a nudily se.

Zeptala jsem se, jak by se cítily, kdyby na tom byly jak obloha se sluníčkem – ošklivě, smutně, našťvaně. Vyjádřili jsme takové pocity ještě tím, že jsme se procházeli po místnosti, někdo byl našťvaný, někdo smutný, znuděný. Poté jsme se shodli, že je lepší, když jsme veselí a

šťastní. Pustila jsem nám tedy píseň z pohádky „Obušku z pytle ven: Já s písničkou jdu jako ptáček“. Tančili jsme po místnosti, někdo sám, někdo ve skupince.

Dále jsme si ještě řekli, že stejně jako se mění naše nálady, tak se mění i počasí. Dětem jsem ukázala kruh s obrázky počasí, společně jsme obrázky pojmenovali (oblačno, slunečno,...). Při pobytu venku jsme si počasí ještě ověřili.

Činnost: Obrázkový diktát

Úkol: Zakreslit obraz podle zadání

Pomůcky: Papír, pastelky

Realizace:

Děti u stolečků dostaly vytištěný obrázek prázdné knihy. Měly za úkol do této knihy kreslit podle zadání (příloha). Menší děti mohly také kreslit námi nebo si mohly nakreslit obrázek dle vlastní fantazie. Překvapily mě právě mladší děti, které se opravdu snažily.

2. den

Činnost: Čtení další části z příběhu, rozhovor, ochutnávka zelí

Úkol: Vyslechnout další část příběhu, odpovědět na otázky, dobrovolné ochutnání kyselého zelí

Pomůcky: Kniha, kyselé zelí

Realizace:

Náš pohádkový drak nám donesl ukazatel počasí, abychom ho zkontrolovali, zjistili jsme, že není třeba jej měnit. Dětem jsem přečetla další úryvek z příběhu „O obloze a sluníčku“. Tentokrát o tom, jak se pohádala obloha se sluníčkem. V příběhu také zaznělo slovo kolega, děti jsem se tedy zeptala, zda ví, kdo to je. Děti odpovídaly, že je to kamarád, někdo z rodiny, někdo hodný. Po chvíli jsem jim s hádáním pomohla a pokračovali jsme dál v četbě. Dále jsme narazili na termín „být kyselý jako zelí“ a o tomto jsme s dětmi také diskutovali. Některé s dětí řeklo, že to znamená, že člověk udělá kyselý obličej, když sní třeba citron. Když jsme si pojem vysvětlili, nabídla jsem dětem ochutnávku kyselého zelí, toho využily skoro všechny děti. Tato aktivita měla velký úspěch a pár dětí si chtělo dokonce přidat. Poté jsme dočetli zbytek úryvku příběhu.

Činnost: „Tanec bouřky“

Úkol: Ztvárnit bouři pomocí pohybu s šátkem

Pomůcky: Reprodukční, barevné šátky

Realizace:

Dětem jsem rozdala šátky v barvách modré, černé a žluté, vysvětlila jsem, že si zahrajeme na bouři. Také jsme si řekli, proč jsem zrovna vybrala tyto barvy šátků a děti hned odpovídaly, že když je bouřka, tak obloha ztmavne, že prší a vidíme blesky. Přidala jsem také báseň navozující situaci:

Honem domu! Třesky, plesky, (ukazujeme rukama k sobě, tleskneme)

budou svištět hromy, blesky! (ukazujeme nahoru)

Černé mraky nebe skryly, (přikryjeme se šátkem)

blesky v mracích zazářily. (otočíme se)

A do širé dálky k tomu, (rozhlížíme se)

ozývá se rachot hromu. (držíme si hlavu v dlaních)

Autor neznámý

Pustila jsem hudbu od A. Vivaldiho – Bouře. Pořádně jsme se „vybouřili“ a odložili šátky doprostřed elipsy. Pustila jsem kousek písně od George Winstona – Rainsong. S dětmi jsme chodili v kruhu, vytřepali jsme si ruce, zvedali nad hlavu, nakonec jsme se vydýchali.

S dětmi jsme si krátce pověděli, jestli už někdy byly našťvané nebo jestli byl někdo našťvaný na ně. Poté jsme řešili, jak se taková situace dá řešit, ozývaly se odpovědi jako: omluvím se, potulíme se, půjčím svou hračku, půjdeme na zmrzlinu.

Činnost: Zpěv písně „Já jsem tu“,

Úkol: Zazpívat si píseň a poté pozměnit text

Pomůcky: Žádné

Realizace:

Dále jsme si zopakovali píseň „Já jsem tu!“. Po zazpívání jsem vysvětlila, že dnes budeme jako skladatelé písní a trochu si píseň předěláme. Děti měli za úkol měnit prostřední část písně:

Já jsem tu! Já jsem tu! Já jsem tu! je to tak! Je to tak! Opravdu. Já mám vymýšlíme slova např.: já mám hlavu, já mám ruce, já mám pusku, taky srdce. A celým tělem já jsem tu! Je to tak! Je to tak! Opravdu!

Děti nejprve vymýšlely části těla, následovaly orgány a nakonec jsme došli i k náladám, emocím: „... někdy jsem smutný, to pak brečím, někdy šťastný a to se směju ...“

Dále jsem do řady vyskládala piktogramy, které vyjadřovaly různé nálady (veselý, spokojený, smutný, znuděný, našťvaný). Děti si měly stoupnout k obličejí, který je momentálně vystihuje. Jedno dítě se aktivity nechtělo zúčastnit, což je v pořádku, jinak jsme se všichni postavili k „smajlíkovi“.

Činnost: Pracovní listy „Emoce“ a „Pocity“

Úkol: Vypracovat pracovní list

Pomůcky: Pracovní list, pastelky

Realizace:

Na koberci jsem ještě dětem představila pracovní list pro mladší děti „emoce“. Povídali jsme si, jaké emoce vidíme na obrázku. Potom jsme se přesunuli ke stolečkům.

Mladší děti si obrázek vybarvily a starším dětem jsem vysvětlila postup při vyplňování pracovního listu „pocity“.

3.den

Činnost: Změna ukazatele počasí, báseň „Hrajeme si s knížkami“ + „Jak se dnes mám“

Úkol: Pozorovat počasí, pojmenovat ho, mluvit o své náladě

Pomůcky: ukazatel počasí

Realizace:

Dopoledne jsme s dětmi pozorovali změnu počasí. Pojmenovali jsme ho, starší děti si již dobře pamatovaly pojem polojasno. Počasí jsme na ukazateli změnili.

Společně jsme se učili novou báseň o knihách. Dětem jsem odříkala odstavec básně, který po mě opakovaly.

Jak se dnes máš ty? Hodnocení rukou (Kdo se má skvěle, zvedne ruku až nad hlavu, kdo dobře, má ruku uprostřed těla, kdo špatně, dá jí až k zemi). Chvíli jsme si s dětmi povídali proč se má dnes někdo dobře, někdo špatně. A odpovědi zněly: mám se špatně, protože jsem se málo vyspal, mám se dobře, protože mi maminka připravila oblíbenou snídani, dostal jsem pusku od tatínka.

Činnost: Pohybová hra „Na pohádkové postavy“

Úkol: Reagovat na změnu při zastavení hudby

Pomůcky: Reproduktor

Realizace:

Dětem jsem vysvětlila pravidla hry. Jsem čarodějnice Divizna a umím děti začarovat do pohádkových postav. Pustím hudbu z českých pohádek (poslouchali jsme např.: Když se načančám, Pod dubem za dubem, Jedním tahem,...), při zastavení hudby řeknu zaklínadlo: „Čáry, máry, třesky, plesky, ať tu nejsou děti, ale ...“. Děti pak reagovaly na zmíněnou pohádkovou postavu: čert = poskoky a ukazujeme rohy, šíleně smutná princezna = pomalá a skleslá chůze, děláme, že jsme smutní, loupežník = našlapujeme, máme zlý výraz ve tváři, aj. Když děti nevěděly, jak postavu předvést, tak jsem napomohla, ale nemusely se nutně držet mého „předcvičování“ naopak fantazie byla vítaná (děti vymyslely, že u čerta můžeme ukazovat i ocas nebo kulhat, protože má jednu nohu s kopytem, atd.)

Činnost: Rekapitulace již přečtených částí příběhu a jeho dočtení, prohlédnutí si planety Země z vesmíru (video)

Úkol: Odpovědět na otázky, soustředěně vyslechnout poslední část příběhu, zhlédnutí krátkého videa

Pomůcky: Kniha, notebook s připraveným videem

Realizace:

Náš kamarád drak nám přinesl knížku, a protože je už nedočkavý, rád by si vyslechl i zbytek příběhu, jenže trochu zapomněl, co se stalo předešlý den a tak jsme s dětmi nejprve zopakovali, co se včera v příběhu událo. Většina se aktivně zapojila. Poté jsem dočetla celý příběh a společně jsme zatleskali, že se nakonec vše povedlo.

Dále jsem se ptala na otázky: Co se stalo v příběhu? Co obloha se sluníčkem udělali proto, aby se Země zazelenala? Děti odpovídaly správně a společně jsme si „začarovali“ zaklínadlem: „Čáry, máry, třesky, plesky, ať je nám tu spolu hezky!“

S dětmi jsme na notebooku pozorovali videozáznam naší planety Země a říkali jsme si, jaké barvy vidíme. Dále jsme si přiblížili, co která barva může značit – modrá = voda, atd.

Činnost: Prosociální hra „Harabury, harabáda“

Úkol: Podrbat záda kamarádovi

Pomůcky: žádné

Realizace:

Dětem jsem řekla pravidla hry. Společně jsme si řekli, že je třeba kamaráda drbat jemně, tak aby nám to bylo příjemné. Stoupili jsme si do kruhu, do zástupu a k tomu říkali:

Harabury, harabáda, mám tu svého kamaráda. (*stojíme v kruhu, otáčíme se na sebe*)

Harabury, harabáda, podrbeš mi prosím záda? (*prosíme rukama*)

Při drbání jsme pak opakovali: Drbu vrbu, drbu vrbu,...

Dětem se tato aktivita velmi líbila, řekli jsme si, jak jsme se cítili. Pro velký úspěch jsme hru zopakovali i při pobytu venku.

Činnost: „Pokus“ s mícháním barev + kolektivní výtvarná činnost „naše planeta“

Úkol: Pozorovat smíchání barev z příběhu (modrá + žlutá), obtisknout dlaň na velkoplošný papír

Pomůcky: Tempery, štětce, papír

Realizace:

Na stole jsem měla připravený papír, na kterém byl namalovaný kruh, který znázorňoval planetu Zemi. Dále jsem měla připravené tempery v barvách modrá, žlutá, hnědá a štětce ke každé z nich. S dětmi jsme si ukázali, jak společně obloha se sluníčkem vytvořili zelenou trávu a tak i život na Zemi. Přizvala jsem si pomocníka a ostatní děti jsem ujistila, že si pokus budou moci poté vyzkoušet osobně. Jednu dlaň jsme potřeli žlutou temperou a druhou dlaň modrou. Dále mělo dítě za úkol mnout si dlaně, dokud se barvy nesmíchají. To se zejména líbilo mladším dětem. Poté dítě obtisklo své dlaně do papírového kruhu. Protože to byla složitější činnost na organizaci a ve velké skupině toto bylo časově náročnější, tak jsem dětem nabídla prozatímní aktivity. Děti si mohly vybrat z prohlížení knih a časopisů nebo mohly nakreslit svou oblíbenou pohádkovou postavu a na koberci jsem připravila kruh z látky, vedle postavila krabici, kde uchováváme plastová víčka. Děti zde skládaly pet víčka, tak aby vznikla Země. S těmito činnostmi mi byla nápomocná má kolegyně a já jsem si postupně zvala ke stolu s výtvarnou činností děti. Barvy si mohly vybírat dle svého uvážení.

Při odpoledním odpočinku, kdy předškolní děti vstávají dříve, mi pomohly planetu vystříhnout a společně jsme ještě vytvořili mrak se sluníčkem.

4. den

Činnost: Pohybová hra „Na pohádkové postavy“, kontrola ukazatele počasí + co nás dnes čeká – úvod následující činnosti

Úkol: Zopakovat hru z předešlého dne, pozorovat počasí, vyslechnout si program dne a odpovídat na otázky

Pomůcky: Reprodukční k pohybové hře, ukazatel počasí

Realizace:

Zopakovali jsme si hru „Na pohádkové postavy“. Poté jsme si sedli na elipsu, zkontrolovali počasí a přemístili šipky na našem ukazateli. Dále jsem nám drak prozradil, jaké aktivity nás dnes čekají, že si všichni společně zahrajeme na knihovnu a začali jsme si povídat, jak to v knihovně vypadá, zopakovali, kdo tam pracuje, jak se při návštěvě knihovny chováme, jak se chováme ke knihám a co potřebujeme k návštěvě a zapůjčení knih. Ukázala jsem svou průkazku do knihovny a děti uhodli k čemu slouží. Vysvětlili jsme si jak se používá a proč je potřebný. S drakem jsme prozradili tajemství, že další den nás čeká návštěva opravdové knihovny.

Činnost: Výroba průkazky do knihovny a hra „Na knihovnu“

Úkol: Namalovat průkaz dle své fantazie, hrát si na knihovnu a zároveň dodržovat určená pravidla

Pomůcky: Papír, pastelky, třídní knihovnička

Realizace:

Nejprve si děti sedly ke stolečkům, rozdala jsem jim nastříhanou čtvrtku na menší obdélníky. Děti si mohly vytvořit průkaz dle své fantazie, někdo nakreslil svou podobiznu, někdo kreslil květiny, starší děti se podepsaly a někdo si na průkaz udělal čarový kód po vzoru opravdového průkazu. Po dokončení si děti zvolily dva knihovníky, ostatní děti chodily k pultu a říkaly svá přání knihovníkům. Někdo chtěl časopis, někdo obrázkovou knihu, někdo si přál i knihu konkrétní. Měla jsem nejprve obavu z organizace činnosti, ale v podstatě do hry nebylo třeba zasahovat, knihovníci se skvěle domluvili, společně hledali knihy, jeden pak kontroloval vlastníka průkazky a „naskenoval“ kód, druhý pak zkontroloval stav knihy a také

jí naskenoval. Děti se vracely do naší provizorní knihovny, půjčené knihy vracely a půjčovaly nové.

Činnost: hra „Včelka a písmenka“

Úkol: Sledovat a programovat robotickou hračku Beebot

Pomůcky: Beebot, tematická podložka

Realizace:

Na koberci jsem rozložila písmenkovou podložku. Dětem jsem představila robotickou hračku včelku. Děti jsem motivovala příběhem, že se chce včelka naučit písmenka, ale že potřebuje pomoci.

Nejprve jsem ukázala, jak hračka funguje. Děti měli za úkol, najít písmeno, na které začíná jejich jméno a také ho řekly nahlas. Mladším dětem pomáhaly starší děti. Všechny děti nejprve operace zadávaly po jednom, ale brzy se naučily s hračkou manipulovat a dokázaly naprogramovat hned několik operací najednou.

Z činnosti jsem nejprve měla také obavy, protože jsem si nebyla jistá zda tato aktivita zaujme nebo jestli děti pochvílí neomrzí. Nakonec jsme u včelky strávili dost času, všichni jsme napjatě pozorovali, jestli se kamarádovi povede dostat hračku na požadovanou pozici.

Činnost: Venkovní aktivita – „Najdi v přírodě“

Úkol: Najít předměty ze seznamu v přírodě

Pomůcky: Papír s obrázky

Realizace:

Venku jsme si prohlídli papír s obrázky a děti postupně hledaly. Jednu věc jsme nenašli – odpadky, a protože jsme byli na školní zahradě, domluvili jsme se, že to zkusíme druhý den, až půjdeme do knihovny.

Činnost: Vylepšení třídní knihovničky

Úkol: Poskládat knihy

Pomůcky: Žádné

Realizace:

Po odpoledním odpočinku jsme se s dětmi shodli, že naše knihovnička je taková neupravená. Doma jsem si vyrobila barevné zástrčky, aby nám knihy z poliček nespadly. Děti je vložily na bok a společně jsme rovnali všechny knihy.

5. den

Činnost: Kontrola ukazatele počasí, pohybová hra „Na pohádkové postavy“, cvičení pro lepší den

Úkol: Pozorovat počasí, cvičit podle zadání

Pomůcky: Ukazatel počasí

Realizace:

Ráno před svačinou jsme šli na koberec, kde jsme zkontrolovali, zda máme správně nastavený ukazatel. Dále jsme si zahráli již pro děti známou pohybovou hru.

Po hře jsme se protáhli a udělali pár cviků z yogy.

Činnost: Návštěva místní knihovny – dětské oddělení, doplnění listu „Najdi v přírodě“

Úkol: Dodržovat stanovená pravidla v knihovně, vyslechnout program paní knihovnice

Pomůcky: žádné

Realizace:

Po svačině jsme se vydali do knihovny. Knihovnu navštěvujeme přibližně jednou za tři měsíce, paní knihovnice má pro nás vždy připravený program. Nejprve jsme vrátili zapůjčené knihy a děti bedlivě sledovaly paní knihovnici při práci. Děti si pak sedly na podsedáky kolem stolečku a měly za úkol uhádnout název knihy podle obalu a přečteného úryvku. Po uhádnutí se přečetl celý příběh. Děti si vymalovaly tematické omalovánky a pomohly je paní knihovnici připevnit na nástěnku. S dětmi jsme také přinesli ukázat naši knihu s drakem a paní knihovnici vyprávěly příběh nebo také o činnostech, které jsme společně realizovali. Poté se mohly volně pohybovat po knihovně, půjčovat si knihy, časopisy, které je zaujaly a společně jsme si vybrali pár knih a časopisů k zapůjčení do mateřské školky.

Po cestě zpět do školky jsme našli zbývající věc z obrázkového listu.

Činnost: Formativní hodnocení

Úkol: Ohodnotit týdenní program, říct co se mi líbilo/nelíbilo a kterou aktivitu chci zopakovat

Pomůcky: Hodnotící obrázky

Realizace:

V naší třídě máme k hodnocení dva obrázky (jeden usměvavý, druhý mračící se) ze kterých vede provázek. Když děti hodnotí, mají připravený kolíček se svou značkou, který připevní na provázek pod vybraný obrázek.

Děti chodily k obrázkům, připevnily kolík a měly za úkol říct své hodnocení. Všechny děti kolíček připevnili k směřujícímu se obrázku, což mě potěšilo. Dětem se nejvíce líbilo: návštěva knihovny, hra s beebotem, hra na knihovnu nebo pohybová hra „Na pohádkové postavy“. Děti chtějí v budoucnu zopakovat tyto uvedené činnosti.

HODNOCENÍ

Celý týden probíhal velmi klidně a příjemně. Velkou výhodou byla znalost mateřské školy a kolektivu v naší třídě. Kolegyni se týdenní plán líbil a byla mi nápomocná, když bylo třeba.

Velmi kladně bych hodnotila námětovou hru „Na knihovnu“. Děti si hru užívaly, bylo vidět jejich plné zapojení do aktivity. Líbilo se mi, že dodržovaly „knihovní pravidla“, které jsme si v předešlých dnech opakovali vícekrát. Další zajímavou a neobvyklou činností bylo programování robotické hračky, kterou jsme společně poprvé využili až při mém tematickém celku.

Příběh „O obloze a sluníčku“ z knihy „Draka je lepší pozdravit aneb o etiketě“ byl dobře zvolený jak pro věkovou skupinu dětí, tak i obsahově byl nenáročný k pochopení a zároveň byl napínavý. Děti soustředěně poslouchaly každou část vyprávění. Přínosným byla i ochutnávka kyselého zelí, kdy jsme se trochu odreagovali a báječně jsme se při tom pobavili. Dětem se potom líbil i pokus s mícháním barev, který jsme využili při tvorbě kolektivní výtvarné činnosti.

S radostí jsem sledovala děti první den, kdy jsme ve skupinkách prohlíželi různé druhy knih. Děti se zajímaly o ilustrace, obsah, aktivně se ptaly nebo přinášely nové myšlenky.

Při návštěvě knihovny jsem ocenila připravený program od paní knihovnice, který se hodil k našemu týdnu s knihou. Děti se zajímaly o práci paní knihovnice a také si užívaly volný pohyb po knihovně.

Příště bych tento týdenní plán více obohatila o pohybové vyžití dětí, protože opravdu dost času jsme strávili nad rozhovory a menší děti pak ztrácely pozornost. Když k tomu došlo, reagovala jsem třeba tím, že jsme si zatančili na písně z pohádek, protáhli jsme se nebo si zahráli pohybovou hru.

Celý týden měly děti připravené činnosti i k ranní hře, kdy si mohly vybrat z této nabídky nebo se věnovat hrám vlastním. Pro děti bylo připravené divadlo s maňásky nebo dřevěnými tyčovými loutkami. Také měly k dispozici knížky s Albi tužkou na různé téma. K dispozici samozřejmě byla naše knihovnička nebo omalovánky spojené s tématem.

Pro mě bylo velkou zodpovědností připravit a realizovat tento plán. Je to pro mě velká zkušenost a odnáším si spoustu poznatků do své další praxe.

Celkově bych týdenní plán zhodnotila kladně. Aktivity děti přijaly s nadšením. Je vidět, že činnosti s knihou děti baví. Ať už si jí jen prohlíží nebo poslouchají čtené slovo, tak ví, že kniha je nositelem informací, ale také zábavných příběhů a krásných obrázků.

ZÁVĚR

V teoretické části bakalářské práce jsem se zabývala pojmy jako je čtenářská gramotnost a pregramotnost, dětskou literaturou nebo jsem zjišťovala současné trendy u knih pro děti předškolního věku. V praktické části jsem navrhla využití knih v mateřské škole podle zpracovaného týdenního plánu, který jsem realizovala. Reflektivně jsem pak hodnotila, které činnosti děti zaujmou.

Tuto práci jsem se snažila napsat jak pro učitele mateřských škol, kteří ji mohou použít jako inspiraci k dalším činnostem, ale může jí využít i ostatní široká veřejnost, kterou toto téma zajímá.

Cíl zaujmout děti aktivitami nebo prací s knihami si myslím, že byl splněn. Pokud se zaměříme na zájem dětí při výběru knih, tak nejvíce děti bavilo prohlížení knih s velkým množstvím obrázků. Zajímavé, barevné ilustrace na obalech knih děti lákaly. Také encyklopedie byly dětmi vyhledávány, zájem o ně se projevil i kladením otázek nebo vyžadováním čtení obsaženého textu. Při návštěvě knihovny byly knihy vybírány také podle osobních preferencí (např.: zájem o oceány a moře, motorová vozidla, apod.). Dětskou pozornost velmi upoutalo také prohlížení dětských časopisů nebo časopisů o zvířatech. Dalším projevem zájmu bylo soustředěné vyslechnutí příběhů z knih. Se stejně velkým zaujetím děti poslouchaly čtené příběhy v rámci řízené činnosti, při odpoledním odpočinku, ale také v knihovně.

Na základě realizovaných činností jsem zjistila, že aktivity spojené s knihami se dětem líbí. Baví je prohlížení, předčítání a zajímají se o obsah knih. Děti si knihy samy braly, při manipulaci byly opatrné, jemně otáčely papírové strany.

Protože je má praktická část založená na realizaci týdenního plánu a zhodnocení dle zájmu dětí, daly by se výsledky obohatit dalším výzkumem, a to například přímým rozhovorem s dětmi a rodiči. Dále by mě také zajímaly, jako účastníka výchovně vzdělávacího procesu v mateřské škole další praktické rady nebo doporučení pro práci s knihou od učitelek v mateřské škole nebo od pracovníků z dětského oddělení v knihovně. Dalším návrhem na rozšíření výzkumu je například: používání moderních elektronických zařízení u předškolních dětí a jejich vliv na vývoj vztahu ke knihám. Protože se přeci jen čím dál více setkáváme s používáním digitálních a elektronických zařízení a to jak v prostředí rodinném, tak už také

v prostředí školním, myslím si, že by takový výzkum mohl být zajímavý pro učitele a také rodiče dětí, kteří se o tuto problematiku zajímají.

Pro mou budoucí praxi jsem nasbírala spoustu nových informací nebo zlepšila ty stávající. Chci se nadále vzdělávat v pedagogickém odvětví, zdokonalovat se v pedagogické praxi a dětem zábavně předávat své nabyté zkušenosti.

POUŽITÁ LITERATURA

BETTELHEIM, Bruno. Za tajemstvím pohádek. Přeložila L. Lucká. Praha: Portál, 2017. ISBN 978-80-262-1172-3.

ČERNOUŠEK, Michal. Děti a svět pohádek: Kouzlo vyprávěného slova. Praha: Portál, 2019. ISBN 978-80-262-1434-2.

GGBHARTOVÁ, Vladimíra. Jak a co číst dětem v MŠ: Komentovaný výběr literárních textů na základě RVP PV. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-854-8.

GBHARTOVÁ, Vladimíra. Literatura pro děti. Praha: SPN, 1989. ISBN 14-283-89.

HAVLÍNOVÁ, Miluše. Knížka pro rodiče o knížkách pro děti. Praha: Albatros, 1987. ISBN 13-851-87.

CHALOUPKA, Otakar. Škola a počátky dětského čtenářství. Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1995. ISBN 80-85865-41-6.

KOŽELUHOVÁ, Eva. Čtenářské strategie u předškolních dětí a nečtenářů. Praha: Portál, 2022. ISBN 978-80-262-1858-6.

LEPILOVÁ, Květuše. Cesty ke čtenářství: vyprávějte si s námi! Brno: Edika, 2014. ISBN 978-80-266-0112-8.

MOCNÁ, Dagmar, PETERKA, Josef, a kol. Encyklopedie literárních žánrů. Praha: Ladislav Horáček – Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

NÁDVORNÍKOVÁ, Hana, SVOBODOVÁ, Eva, ŠVEJDOVÁ, Hana a VÍTEČKOVÁ, Miluše a kolektiv autorů. Čteme si, hrajeme si, poznáváme...: Metodika čtenářské pregramotnosti. České Budějovice: Pedagogická Fakulta, JU České Budějovice, 2019. ISBN 978-80-7394-763-7.

PRŮCHA, Jan, KOŤÁTKOVÁ, Soňa. Předškolní pedagogika: Učebnice pro střední a vyšší odborné školy. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0495-4.

PRŮCHA, Jan. WALTEROVÁ, Eliška. MAREŠ, Jiří. Pedagogický slovník. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-1.

STRNADOVÁ, Karla. BIČIŠŤOVÁ, Eva. VEBEROVÁ, Eva. Literární výchova v mateřské škole /dílčí metodická příručka k programu výchovné práce pro mateřské školy/. Praha: Naše vojsko, 1989. ISBN (brož.)

TOMÁŠKOVÁ, Iva. Rozvíjíme předčtenářskou gramotnost v mateřské škole. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0790-0.

TRÁVNÍČEK, Jiří. Rodina, škola, knihovna. Náš vztah ke čtení a co ho ovlivňuje. Brno: Host, 2018. ISBN 978-80-7577-994-6.

Online zdroje

Nejlepší knihy dětem [online]. Praha: Svaz českých knihkupců a nakladatelů, 2023 [cit. 2023-10-20]. Dostupné z: <https://www.nejlepsiknihydetem.cz/>

Zlatá stuha: O ceně. In Zlatá stuha [online]. Praha: Česká sekce IBBY, 2024 [cit. 2024-06-06]. Dostupné z: <http://www.zlatastuha.cz/cs>

Kniha v týdenním plánu

KROLUPEROVÁ, Daniela, KRATOCHVÍL, MILOŠ. Draka je lepší pozdravit aneb o etiketě. Praha: Mladá fronta a.s., 2009. ISBN 978-80-204-1999-6

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1 Příběh

Příloha 2 Ukazatel počasí

Příloha 3 Obrázkový diktát

Příloha 4 Pracovní listy

Příloha 5 Kolektivní práce

Příloha 6 Průkaz do knihovny

Příloha 7 Hra „Na knihovnu“

Příloha 8 Skupinové prohlížení knih

Příloha 9 Hra s robotickou včelkou

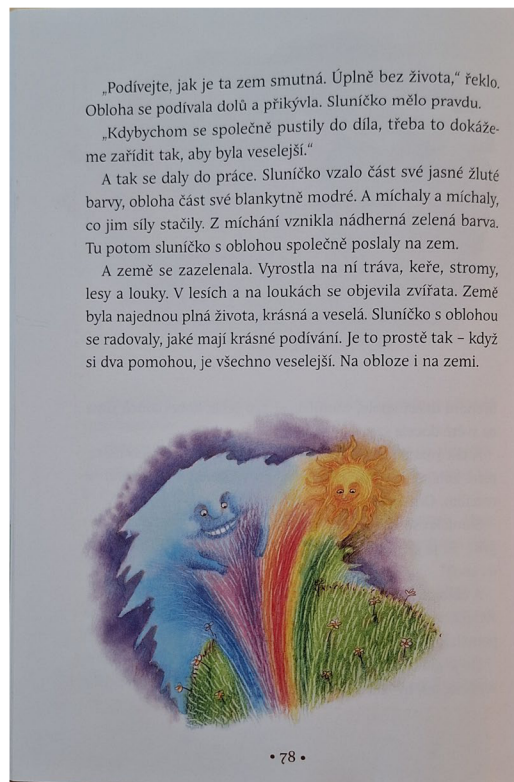
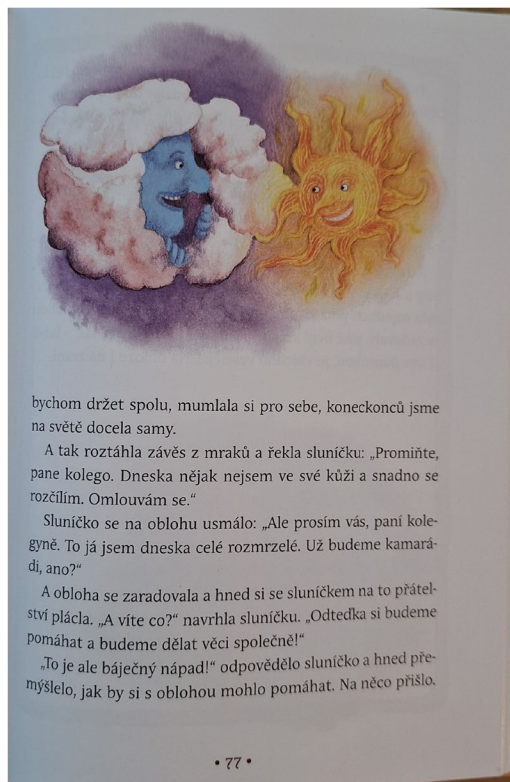
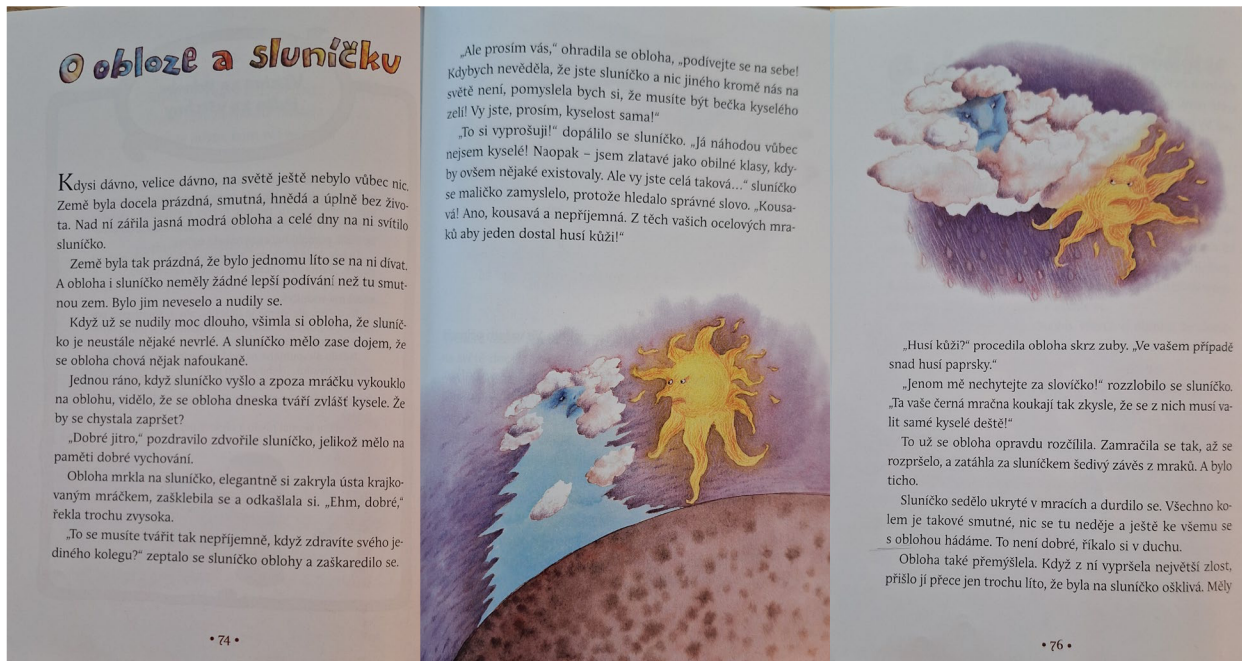
Příloha 10 Vylepšení třídní knihovničky

Příloha 11 Návštěva knihovny

Příloha 12 „ Najdi v přírodě“

PŘÍLOHY

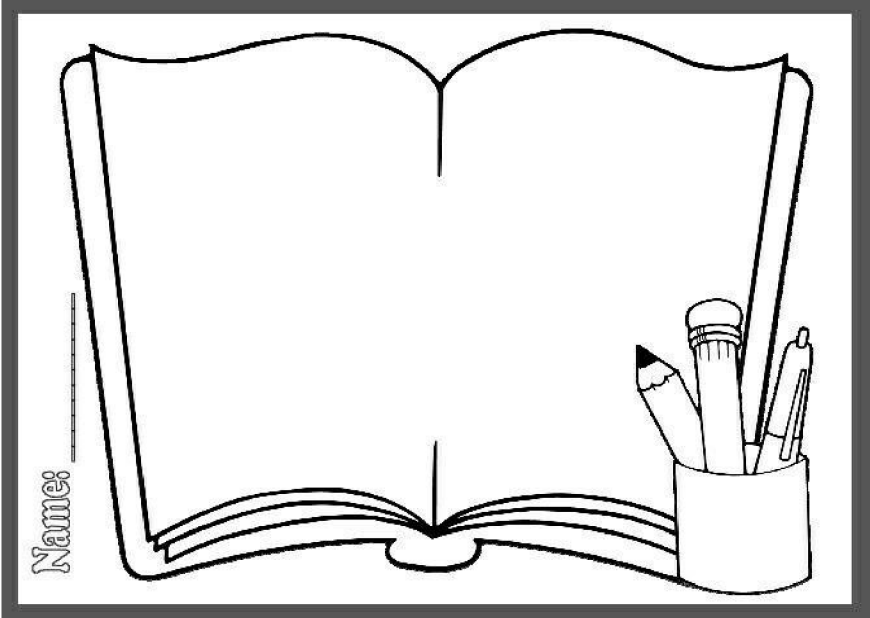
Příloha 1 Příběh „O obloze a sluníčku“ z knihy „Draka je lepší pozdravit aneb o etiketě“

Příloha 2 Ukazatel počasí

Příloha 3 Obrázkový diktát

Kresba: dívka 6 let

Kresba: Chlapec 5 let

Příloha 4 Pracovní listy

EMOCE

Dívej se na jednotlivé obličejy a říkej, co vyjadřují. Co se asi dětem přihodilo, že se takto tváří? Vzpomínáš si, kdy ses takto tvářil ty? Co bys jim vzkázal? Obrázky si můžeš také vymalovat.

6

POCITY

Poznáš, jaké pocity má na prvním obrázku KuliFerda, na druhém Filutka, na třetím maminka a na čtvrtém tatínek? Podle čeho jsi to poznal/a? Vystřihni a nalep ke každému obrázku správný obličej.

KuliFerda

18

Příloha 5 Kolektivní práce

Příloha 6 Průkaz do knihovny

Příloha 7 Hra „Na knihovnu“

Příloha 8 Skupinové prohlížení knih

Příloha 9 Hra s robotickou včelkou

Příloha 10 Vylepšení třídní knihovničky

Před

Po

Příloha 11 Návštěva knihovny

Příloha 12 „ Najdi v přírodě“

